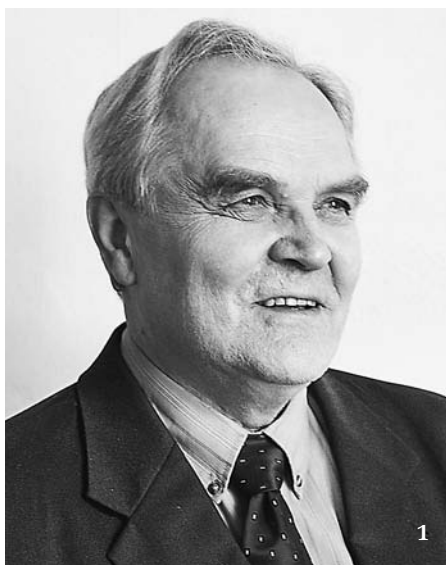

Rozhovor s Richardem Rokytou u příležitosti jeho osmdesátých narozenin

Prof. MUDr. Richard Rokyta, DrSc., osobnost české i světové fyziologie a patologické fyziologie, oslavil v letošním roce životní jubileum. Během své kariéry se zabýval mimo jiné patofyziologií epilepsie, regenerací v nervovém systému nebo objektivní audiometrií u kojenců. Ve vědecké práci se však především věnuje bolesti a s ní souvisejícím dějům v mozku, možnostem její diagnostiky a léčby. Od založení v 90. letech do r. 2009 byl přednostou Ústavu normální, patologické a klinické fyziologie 3. lékařské fakulty Univerzity Karlovy, kde stále působí. Založil rovněž časopis Bolest, kterého je dodnes šéfredaktorem. Mnohými paralelami profesního života tak navázal na zakladatele Živy, Jana Evangelistu Purkyně, jehož odkazu se také badatelsky věnuje. Živa má v Richardu Rokytovi trvalého podporovatele, autora článků i věrného čtenáře (blíže v Živě 2008, 2: XXII). Požádali jsme proto pana profesora o rozhovor.

V loňském roce jsme si spolu s Vámi připomněli 230. výročí narození zakladatele našeho časopisu J. E. Purkyně – proč jste si vybral jako svůj celoživotní obor právě fyziologii? Jaká byla doba studií a kde jste jako absolvent začínal?
Studoval jsem Lékařskou fakultu Univerzity Karlovy v Plzni a od počátku studia jsem měl velký zájem o výzkumnou činnost. Pracoval jsem tehdy na interní klinice u doc. Petery, s dalšími, o rok staršími kolegy – Josefem Markem, který se později stal profesorem vnitřního lékařství na 1. lékařské fakultě UK, a s prof. Františkem Fakanem, patologem v Šiklově patologicko-anatomickém ústavu Fakultní nemocnice Plzeň, a s doc. Josefem Kohoutem. Pracoval jsem i jako demonstrátor na Ústavu patologické fyziologie 1. LF UK, kam tehdy přišel nový docent z Prahy – Jaromír Mysliveček. U něj jsem začínal v pátém ročníku jako pomocný asistent. Tam jsem se seznámil s nervovým systémem, protože J. Mysliveček byl jedním z našich průkopníků ontogeneze nervového systému, a začal jsem také pracovat vědecky. Patologická fyziologie se mi velice líbila, ale musel jsem se rozhodnout mezi nabídkou zaměstnání na interní klinice, kde to bylo trochu komplikované s místem, protože byla doba „umístěnek“, takže jsem nastoupil u pana doc. Myslivečka.

Lékařskou fakultu jsem začal studovat v r. 1955, v r. 1956 byly zrušeny tituly MUDr. a absolventi získávali titul promovaný lékař. Promoval jsem v r. 1961 a teprve v r. 1966 se opět začal používat titul MUDr. Doba mých studií byla poměrně bouřlivá, zpočátku doznávalo stalinistické období, které se nepříznivě projevilo v třídně-politických prověrkách v letech 1958–60, kdy fakultu museli opustit další

1 Richard Rokyta. Foto Z. Köhler

docenti a profesori, kteří nebyli vyhozeni už v 50. letech. Především prof. Bohumil Krajník, který s doc. Františkem Vaníčkem pracoval u známého amerického genetika Thomase H. Morgana (1866–1945, zformuloval zákony dědičnosti, mendel-morganismus). Oba tito vynikající učitelé se museli vzdát svých profesorských míst. V r. 1960 potom opustil fakultu další skvělý učitel – neurolog prof. Václav Piřha. Nejprve působil v Praze ve Výzkumném ústavu psychiatrickém, později na Slovensku v Martině, kde založil renomovanou neurologickou kliniku. Paradoxem je, že prof. Piřha je pohřben na Národním hřbitově v Martině, což je něco jako český Vyšehrad, mezi hřtiny Slovenska, jak historickými, tak ale zejména komunistický-

mi. Pocházel z rodiny známého gynekologa prof. Václava Piřhy staršího, rodem z Poleně u Klatov, který jako velice chudý student přišel do Prahy. Později zbohatl a po 2. světové válce platil v r. 1947 milionářskou daň (pozn. red.: tuto daň musely platit majetné rodiny jako kompenzaci škod způsobených v zemědělství suchem v létě 1947). Za 1. republiky neurolog Václav Piřha studoval ve Francii, uměl perfektně francouzsky i další jazyky, ale to nebylo nic platné, fakultu musel opustit.

Atmosféra tedy byla podivná až do doby, kdy jsem nastoupil jako asistent na ústav patologické fyziologie. Později začalo povolné tání, mohlo se vyjet do ciziny, takže v r. 1965 jsem byl na svém prvním zahraničním zájezdu v belgické Lovani na setkání fyziologů – Association de Physiologistes. A hned v r. 1966 jsem odjel na sedmiměsíční studijní pobyt do Velké Británie, do Liverpoolu. A to už jsem provozoval samozřejmě fyziologii.

Klinickou praxi jste určitou dobu vykonával, ale zvolil jste si experimentální výzkum a výuku studentů medicíny, i lékařů v rámci Institutu postgraduálního vzdělávání ve zdravotnictví (IPVZ). Jaké jsou Vaše zkušenosti se studenty a s našim vysokoškolským systémem vzdělávání, když srovnáte dobu, kdy jste začínal, a dnes?

Klinickou praxi jsem vykonával, protože pocity vědce jsou úplně jiné než lékaře. Uspokojení z výzkumné práce je spíše dlouhodobý pocit, a těch velice radostných chvil, kdy docílíte nějakého objevu, je poměrně málo. Navíc všichni mí kolegové, včetně mé manželky gynekoložky, postupovali rychle v klinické praxi, a my výzkumníci jsme z medicíny neuměli v podstatě nic. A tak jsem byl spolu se dvěma mými kolegy a přáteli požádán bývalým asistentem na histologii a embryologii MUDr. Karlem Kacerovským, ředitelem zdravotnické služby na Jihozápadní dráze v Plzni, abychom pracovali v ordinaci v Koterově u Plzně. Dva dny v týdnu jsme tam vždy ráno mezi 6. a 8. hodinou ordinovali. Později jsme praxi rozšiřovali, zejména o prázdninách, obvykle jsme jí věnovali až měsíc z dvouměsíčního volna a dělali železniční okrskové lékaře. Na to jsem musel vykonat patřičné zkoušky. Na Jihozápadní dráze jsem v podstatě pracoval od r. 1961 až do r. 1990, kdy jsem se stal proděkanem 3. LF UK a na tuto klinickou práci mi již skutečně nezbýval čas. Ale velice mi to pomohlo, naučil jsem se medicínu první linie, což je hodně zajímavé, a hlavně mi v tom pomáhal můj tchán, všestranně vzdělaný praktický lékař. Zasloužil mě do tajů psychologie a všeho, co lékař, praktik, prožívá.

Samozřejmě experimentální výzkum je zajímavý a doc. Mysliveček byl velice progresivní člověk. A zahraniční stáž mi také ukázala, jak se dělá věda ve světě. I práce na fakultě spojená s výukou studentů je důležitá součást, protože se seznámíte s celým oborem, který musíte vyučovat. Později jsem přednášel i v IPVZ, tam už jsem měl přednášky specializované, především o bolesti.

Prošel jsem všechny systémy výuky, od klasického, který se dodržoval na lékařské

fakultě v Plzni, kde jsem zůstal až do r. 1982, kdy jsem získal konkurzem místo po zemřelém doc. Stoilu Stoilovovi, přednostovi fyziologického ústavu lékařské fakulty hygienické, a přešel na výuku fyziologie. I když fyziologie a patologická fyziologie jsou velmi příbuzné obory, je to přece jen rozdíl. Ve fyziologii, jakési klinice zdravého člověka, učíme, jak všechno má být v normě, kdežto v patologické fyziologii učíme o poruchách při nemoci organismu.

Zlom ve výuce na naší fakultě nastal kolem r. 1997, kdy jsme končili funkční období vedení 3. LF UK. Tato fakulta byla založena r. 1990, vznikla z fakulty hygienické a stala se všeobecnou. Jejím děkanem byl prof. Cyril Höschl, já jsem byl jeho statutárním zástupcem. V kolegiu děkana jsme spolu s dalšími kolegy připravili reformu studia, která kopírovala studium v Kanadě na univerzitě v Hamiltonu a v Evropě na univerzitě v nizozemském Maastrichtu, obě nám sloužily jako vzor. Šlo o sloučení studijních oborů již od prvního ročníku. Především s tehdejšími proděkanem pro vědu a výzkum 3. LF UK prof. Josefem Stinglem a dlouholetým přednostou Ústavu histologie a embryologie 3. LF UK prof. Richardem Jelínkem jsme vytvořili modul 1A, v němž se spojila anatomie, embryologie, histologie, fyziologie a biochemie v jeden obor, který se učil čtyři semestry a poté se skládala zkuška. Nejlepší naše zkušenosti byly ze začátku tohoto systému, kdy jsme měli poměrně málo studentů, asi 80–100, a také jejich výsledky nebyly dosud překonány, protože později jsme museli přijímat mnohem větší počty studentů. Studenti se již od prvního ročníku začínají učit některé klinické obory, bylo rozšířeno vzdělání o etiku, vyprávět o novém curricula by bylo dlouhé. Výsledkem mého snažení byla kniha *Fyziologie a patologická fyziologie pro klinickou praxi* (Grada 2015). Učebnic jsem napsal několik, ale tato spojuje myšlenky společných fyziologických oborů. V r. 1997 jsme rovněž založili Ústav normální, patologické a klinické fyziologie, kde jsem sloužil jako přednost až do r. 2009, i v současné době tam stále pracuji.

Takže vysokoškolský systém se sice dále zlepšuje, ale největší brzdou je, že vysokoškolské učitelé zůstávají placeni podle po-

čtu studentů, a množství uchazečů, které musíme z finančních důvodů přijímat ke studiu, ne vždy odpovídá požadované úrovni. A v současné době hrozí, že jich budeme nuceni přijímat ještě více. Důležité je udržet systém tak, aby neutrpěla kvalita vzdělání. Změnil se i poměr studentů a studentek lékařství, v současné době převažují ženy – lékařky, studentek medicíny jsou asi dvě třetiny, což přináší různé komplikace v praxi, protože tyto dívky a ženy také samozřejmě zakládají rodiny. S mou ženou, která je klinickou lékařkou a docentkou máme dva syny, kteří jsou také lékaři, takže vím, jak to bylo a je obtížné skloubit klinickou práci s výukou a vědou. Myslím si, že se v současné době výuka lékařství příliš přesouvá i do jiných oborů. V základních oborech máme hodně spolupracovníků z přírodovědeckých i farmaceutických fakult. To je velmi přínosné z hlediska výzkumného, ale z hlediska výuky si stále myslím, že medicínu, včetně základních oborů, kterým se někdy nesprávně říká teoretické, by měl vždy učit lékař, protože má lepší přehled, co je pro medicínu v praxi do budoucna důležité a co ne.

Jak vnímáte současnou situaci nedostatku lékařů v soukromých praxích i některých nemocnicích, včetně rušení oddělení v menších městech, konkrétně např. v západních Čechách, ke kterým máme oba velmi blízko?

To je velmi složitá otázka. Že je u nás špatně distribuovaná lékařská praxe, je jasné. Staví se molochoy, jako třeba nové nemocnice v Domažlicích a v Klatovech, těsně vedle sebe, zcela nesmyslně, navíc představitel vedení těchto nemocnic nebyli lékaři, ale bývalí důstojníci pohraniční stráže, takže uvažovali např. o tom, že by v Klatovech byla pouze porodnice, a dětské oddělení v Domažlicích, což je 30 km. Myslím, že je důležité, aby se nemocnice skutečně spíše specializovaly. Jde více o otázku politickou než medicínskou. Je třeba se nad tím zamyslet, všechno pečlivě spočítat, protože určitě musí dojít k omezení počtu nemocnic, potřebujeme více lékařů pro praxi v první linii. Když bude tato linie dobře fungovat, to znamená budeme mít dostatek kvalitních praktických lékařů, nebude potřeba, aby lidé ihned

2 až 4 Ze setkání při příležitosti oslavy 80. narozenin Richarda Rokyty.

S předsedou České lékařské společnosti J. E. Purkyně prof. Štěpánem Svačinou, přednostou 3. interní kliniky 1. LF UK a Všeobecné fakultní nemocnice v Praze (obr. 2). Kociánovo kvarteto – stojící violoncelista prof. Václav Bernášek, vpravo prorektor pro vnější vztahy Univerzity Karlovy prof. Martin Kovář (3). R. Rokyta v dresu fotbalového klubu Viktoria Plzeň (4)

5 Mezi gratulanty byl i vzácný přítel prof. Rokyty chirurg prof. Pavel Pafko a mnozí další. Snímky doc. A. Yamamotové, pokud není uvedeno jinak

vyhledávali ambulance v nemocnicích. Určitě bude nutné v nejbližší době hledat řešení.

Čtenáři Živý si Vás asi nejvíce spojí s neurovědami a výzkumem bolesti. Bolest každý z nás prožívá jinak, někdo si nese i genetickou zátěž. Co považujete za průlomové ve studiu a léčbě bolesti? A jaké jsou současné směry bádání? Změnilo se vnímání této problematiky jak ze strany lékařů, tak veřejnosti?

Ke studiu problematiky bolesti jsem přišel náhodou, když jsem pracoval ve Francii. Tam jsem původně pracovat neměl, měl jsem jet do Spojených států amerických, ale byl r. 1970, doba nastupující normalizace. A protože do Ameriky odjet už nešlo a na Francii se stále ještě pohlíželo jako na nadějnou zemi, vzhledem k tomu, že francouzská komunistická strana souhlasila s okupací Československa Sovětskou armádou v r. 1968, tak jsem začal pracovat tam. Měl jsem velké štěstí, dostal jsem se na pracoviště prof. Denise Albe-Fessardové, pozdější první předsedkyně světové organizace pro studium bolesti IASP (International Association for the Study of Pain), a ta mě přivedla k výzkumu bolesti. Pracovali jsme s velice pokrokovými metodami, snímali jsme aktivitu jednotlivých buněk – neuronů, buď skleněnými, nebo kovovými elektrodami. K pokusům jsme využívali laboratorní potkany, kočky i opičky, samozřejmě za přísných opatření etických. Paní profesorka Fessardová byla vzděláním elektroinženýrka, spolupracovala s vynikajícími francouzskými neuro-

chirurgie, což mi umožnilo seznámit se i s problematikou použití anesteziologie a neurochirurgie. To mi zůstalo a totéž klinické spojení jsem propagoval i u nás.

Bolest je opravdu jedinečná, každý člověk je jiný. Je určitě podmíněna genetikou, existují dokonce geny pro bolest. Chronická bolest v současné době postihuje ve vyspělých zemích asi 30 % populace. Největším pokrokem je, že se změnila terapie bolesti. Od r. 1967 se objevily metody neuromodulace, to znamená neurochirurgické představy, jak odstraňovat dráhy a místa v mozku, která souvisejí s bolestí. Dnes se používá elektrická stimulace mozku, míchy nebo periferních nervů, anebo také magnetická stimulace. Tyto neuromodulační metody použijeme, až když neúčinkuje farmakologická léčba. Pokračuje i bádání v tomto směru, objevují se nové látky cílené zejména na receptory bolesti, které jsou nejen v nervových, ale i v ostatních tkáních, např. svalectech nebo sliznicích.

Problematika bolesti je vnímána hlavně ze strany lékařů – specialistů. Vznikla Společnost pro studium a léčbu bolesti – součást České lékařské společnosti J. E. Purkyně, která má přes 300 členů, máme také 70–75 ambulancí pro léčbu bolesti, existují centra bolesti, jichž je v současné době 10 a kde působí lékaři různých specializací, především algeziologové, a dále také anesteziologové, neurologové, psychiatři, psychologové a rehabilitační lékaři. Toto spojení umožňuje komplexnější pohled na problematiku bolesti. Naši lékaři – specialisté jsou velmi dobře vzděláni, je možné absolvovat nástavbovou atestaci z bolesti, dříve byla spojena s paliativní medicínou, dnes je zvlášť. Základní obor takového lékaře může být různý – od interních přes chirurgické až po algeziologii. Naši algeziologové nejčastěji pocházejí z oboru anestezie, resuscitace a intenzivní medicíny.

Veřejnost není o problematice bolesti dobře informována. Jak víme, informace lidé hledají z různých zdrojů, ale především na internetu a sociálních sítích. Bylo spočteno, že až 58 % lékařských zpráv je tam nepravdivých, ale lidé jsou jim velmi ovlivněni. Natolik, že pak vyžadují na lékařích, aby jim potvrdili diagnózu, kterou si stanovili sami. Říká se tomu „doktor Google“ a lidé dokonce po lékaři požadují předepsat léky, o kterých jen četli nebo slyšeli, nebo které bere na bolest souseda. I když se snažíme osvětout, články, různými pořady ve veřejných sdělovacích prostředcích, stále není povědomí veřejnosti o léčbě bolesti dostačující.

Kdybyste měl vybrat jednu z nejzávažnějších otázek souvisejících s fyziologií bolesti, která přes intenzivní výzkum stále není zodpovězena?

Přes intenzivní výzkum bohužel zůstávají otázky bolesti po různých úrazech, zejména po zranění míchy. U přerušení míchy dosud není dořešena, i když v experimentech na zvířatech bylo již dosaženo značného pokroku, u lidí stále jde o definitivní selhání motorických funkcí. Další poruchy, které vznikají a také je provázejí bolesti, se vyskytují u amyotrofické laterální sklerózy, kdy odumírají míšní motoneurony, na to rovněž nemáme odpovědi.

V popularizaci poznatků pozorujeme velmi nebezpečný trend, a byli jsme svědky v nedávné době i několika skandálů v této oblasti, protože experimentální výsledky se nedají jednoduše transformovat pro použití u lidí. Člověk je skutečně něco úplně jiného. Zejména u poruch míchy jde o zcela zásadní rozdíl – u opic, dokonce u šimpanzů zůstává vnímání po určitém přerušení míchy alespoň částečně zachováno, to u člověka nikdy není.

Prof. Purkyně prováděl různé experimenty, i sám na sobě. Které jeho práce Vás nejvíce zaujaly? Nejen fyziologické, ale i jiná témata?

Jan Evangelista Purkyně byl úžasný člověk. Je třeba říci, že většinu experimentálních pokusů dělal na živých zvířatech, neměl k dispozici žádnou narkózu, ta byla objevena až v r. 1846. A jeho práce vznikaly ve 20.–40. letech 19. stol. hlavně ve Vratislavi (Wroclavi) v Prusku. Proto prováděl některé pokusy sám na sobě. Rozsah jeho zájmů byl obrovský. Z hlediska studia bolesti především Purkyňovy psycho-fyziologické pokusy, pozorování a popisy vlastního obličejce a podle toho určování nálady, jsou důležité při studiu bolesti – i my podle výrazu obličejce můžeme usoudit, jak intenzivní bolestí pacient trpí. To byla velice dobrá tradice české medicíny, kterou Purkyně začal a pokračoval v ní jeho žák, zakladatel české farmakologie prof. Karel Chodounský a další.

Prof. Purkyně byl mimořádnou osobností první poloviny 19. stol., a jestliže on by se dal nazvat králem fyziologických disciplín té doby, druhá polovina století patří průkopníkovi experimentální medicíny a fyziologie, francouzskému vědci Claudu Bernardovi. Ten měl však už jiné výzkumné možnosti, protože mohl používat narkózu.

J. E. Purkyně je jednou z největších osobností naší historie – lékař, přírodovědec, filozof, v mládí studoval historii, teologii, práva, francouzštinu a italskou v piaristickém řádu. Jaký je Váš názor na dnešní velmi úzkou specializaci napříč medicínskými i přírodovědnými obory, včetně oddělování vědy o živé přírodě a humanitních oborů?

Purkyně byl renesanční člověk, díky šlechtické rodině Hildprandtů mohl pokračovat ve studiích, které začal v řádu v Mikulově. Později kvůli nedostatku peněz dělal v Praze vychovatele a odtud se dostal do Blatné, kde mu pan baron Hildprandt zajistil studia v Praze. Tak se Purkyně dostal na filozofickou a lékařskou fakultu, dříve zahrnovala i přírodní vědy, kterou vystudoval. Baron Hildprandt vlastně zachránil Purkyňeho pro světovou vědu. Jinak by pravděpodobně nadále zůstal jako vychovatel v Blatné. Byl v tom velmi úspěšný – potomci pana barona pokračují na zámku každoročně v tradici, vždy v říjnu je pořádáno setkání významných členů českých lékařských fakult – Purkyňovské dny, na kterých přednášíme o různých tématech z Purkyňova vědeckého odkazu až do současnosti. V r. 2017 proběhlo již po osmdesáté, připomněno výročí narození J. E. Purkyně, a odborný program se týkal jeho příspěvů k dnešnímu biomedicínskému výzkumu.

Úzká specializace v moderní vědě je nutná, ale z hlediska praktického už tak dobrá není. Medicína je velice všestranný obor a teprve praxí a zkušenostmi se stane dobrým lékařem. Já často říkám, že se celý život medicínu učím, a až se ji nejlépe naučím, tak zemřu. Něco předáte ve svých knihách, něco řeknete studentům, ale osobní zkušenost je prakticky nenahraditelná.

Myslím si, že je důležité, že medicínské a přírodovědné obory obecně vzájemně spolupracují. Oddělování vědy o živé přírodě a humanitních oborů není dobré, protože by se měly prolínat. Vzpomeňme jen, kolik vynikajících českých vědců bylo také vynikajícími spisovateli – maturoval jsem na gymnázium v Klatovech, kde spolužákem Jaroslava Vrchlického, Emila Jakuha Frída, byl Josef Thomayer z nedalekého Trhanova, později profesor vnitřního lékařství. Tehdy ještě neexistovalo gymnázium v Domažlicích, musel studovat v Klatovech. Své literární práce publikoval pod jménem R. E. Jamot. Napsal výborné učebnice věnované internímu lékařství. A takových nestorů bylo v medicíně mnoho, byli výbornými specialisty a zároveň psali všeobecné články, jak přírodovědné, tak politické. Univerzita má mít takové poslání, obory se mohou vzájemně prolínat.

Studoval jste a pracoval ve Francii, získal tam významná ocenění. Z Vaší spolupráce s francouzskými kolegy vzešlo kromě dalších aktivit založení

Asociace českých frankofonních lékařů České lékařské společnosti J. E. P.

Čím Vás francouzské prostředí nejvíce inspirovalo?

Francouzština je mým druhým jazykem. Pracoval jsem ve Francii, když to spočítám, asi tři roky svého života, dlouhodobě a stále s francouzskými kolegy spolupracuji. Velice si vážím ocenění Rytíř akademických palm, které mi v r. 2003 udělil předseda vlády Francouzské republiky za rozvoj francouzské kultury. Považuji za cenné, že jsme s kolegy vydali dokonce učebnici francouzštiny pro lékaře.

Nejvíce mě inspiroval všestranný a volný způsob života s velkým smyslem pro příměstnost života, mezi něž bezesporu patří i jídlo a pití. A dlouholetá přátelství. Z vědecké práce pak velmi intenzivní nasazení, které sice nezačíná v předem přesně stanovenou hodinu, ale o to déle trvá. Pracoval jsem v mnoha zemích, ale ve Francii bylo pracovní prostředí nejpříjemnější.

Co pro Vás znamená Purkyňova Živa, kterou nepřestáváte sledovat? Kdy jste se s naším časopisem poprvé setkal a jaká témata v něm nejraději čtete?

Purkyňova Živa měla zásadní význam pro interpretaci Purkyňových prací, protože Jan Evangelista většinu svých prací publikoval ve Vratislavi, v němčině ve Schlesische Medizinische Wochenschrift (Slezský časopis lékařů). A pouze jako stručné souhrny. Je zajímavé, že měl velkého přítele, francouzského lékaře a zakladatele neurofyziologie, prof. Marie Jean Pierra Flourense, který jeho práce rychle zveřejnil také ve francouzštině – tím se Purkyň stal známým v Evropě. Ve Vratislavi založil v r. 1839 první fyziologický ústav na světě, v Praze pak 6. října 1851 otevřel

druhý fyziologický ústav na světě. A založil Živu, kde česky komentoval všechny své výsledky a stručná abstrakta, otištěná v němčině. V českém vydání myšlenky rozvedl a popsal pokusy v celém rozsahu. V tom sehrála Živa neobyčejně důležitou roli. Samozřejmě to byl všeobecně významný přírodovědecký časopis, protože Purkyň se vždy hlásil ke svému přírodovědnému vzdělání. Já jsem se s Živou poprvé setkal prostřednictvím prof. Kruty někdy v 60. letech. Vladislav Kruta byl velký historiograf Purkyňeho, a tak jsme často probírali publikace, které v Živě Purkyň zveřejnil. Čtu dnes Živu moc rád, témata jsou tak zajímavá, že ji přečtu skoro vždy celou, dozvídám se o neobyčejné pestrosti přírody, a to mě baví. Myslím si, že medicína je přírodovědný obor a nikdy bychom na to neměli zapomínat. Vzájemné ovlivňování, počínaje vzděláním, přírodovědců a lékařů by mělo být co nejužší.

V Živě jsme se záměrně soustředili na tištěnou podobu časopisu a co největší přesnost předkládaných informací, při vědomí, že mnohdyklademe velké nároky na znalosti i pozornost čtenáře. Ve srovnání s trendy v okolním světě se může zdát, že jsme tím ustrnuli v Purkyňově době. Myslíte si, při Vaší zkušenosti s popularizací a vzděláváním, že takový přístup má i v dnešní rychlé společnosti smysl?

Co se týče tištěné podoby časopisu, jsem zásadně pro její zachování. Někdy mi vnucí říkají, že jsem trochu staromódní, ale nejsem. I když se články najde v elektronické podobě, stejně se lépe čte vytištěný. Neustrnuli jsme, i v rychlé společnosti tištěná média mají smysl. Věřím, že podobně jako nezánikly noviny, nezániknou ani

knihy. Dokonce někteří vydavatelé říkají, že knihy opět získávají na popularitě, doufám, že to tak i zůstane. Odborné knihy bohužel mají nevýhodu, ale nakonec i některá beletrie, že nemají takovou životnost jako ostatní umění. Závidím malířům nebo hudebníkům, že jejich díla zůstávají trvalá, nepodléhají době. Nedávno jsem byl konfrontován v Kameničkách se znalostí tamějších gymnazistů, na jejichž gymnáziu učili dva výjimeční profesori. První byl prof. Antonín Slaviček starší, který ve svých 40 letech spáchal sebevraždu, protože byl vážně nemocný – tak toho znali, dokonce ve škole visely jeho obrazy. Zatímco o Karlu Václavu Raisovi, který tam také učil, vůbec neslyšeli. Jeho romány Západ nebo Zapadlí vlastenci jim nic neříkaly.

Jsem zvědav, co vznikne z naší komunikace v současné době. Určitě nic podobného jako korespondence mezi Janem Nerudou a Eliškou Krásnohorskou, z krátkých SMS nebo e-mailových zpráv se těžko něco zachová. Ale snad alespoň něco zůstane, třeba právě odborné knihy – není to dlouho, co jsem četl dvě neobyčejné knihy starší než 100 let. Jedna se týkala interního lékařství od již výše zmíněného Josefa Thomayera, druhá byla Fyziologie od prof. Františka Mareše, mimochodem redaktora druhé řady Živy, spolu s chemikem Bohuslavem Raýmanem. Obdivuji, co lidé již na počátku 20. stol. věděli a co je pořád platné. Byl bych rád, kdyby se i našim současným odborným knihám, napsal jsem jich více než 15, dostalo takového ocenění.

Děkujeme Vám za rozhovor a přejeame hodně zdraví, radosti – z další práce i ze Živy.

Pavel Kovář

Ceny vědeckých společností pro mladé autory

V nedávné době se stalo dobrým a rozmahajícím se zvykem i na půdě vědeckých spolků udělovat ceny za vynikající vědecké publikace, jejichž autoři věkem představují perspektivu pro své obory. Smyslem je podpořit mladé tvůrčí osobnosti ve vědecké práci. Každá oborová společnost vymezuje mantinely pro ocenění mladých vědců trochu odlišně, nicméně rozdílů nejsou zásadní – např. některá společnost vybírá pouze své členy, jiná i nečleny (leč působící v oboru), věková hranice se může mírně lišit, někdy se hodnotí jen články zveřejněné v časopisech vydávaných spolkem, jindy jsou preferována mezinárodní periodika. Uvedme alespoň tři příklady z posledních let.

Cena Josefa Holuba

Od r. 2014 uděluje hlavní výbor České botanické společnosti (ČBS) každoročně Cenu Josefa Holuba za nejlepší publikaci v časopisech vydávaných ČBS – Preslia, Zprávy ČBS a Bryonora, mladých autorek a auto-

rů do 30 let. Pokud není publikace dílem samotného autora, pak je podmínkou, že jde o autora prvního v rámci autorského kolektivu, s dosažením 30. roku věku maximálně v roce vydání příslušného článku. Cena dotovaná částkou 3 000 Kč se udílí po otištění všech čísel příslušného ročníku na základě tajného hlasování členů hlavního výboru ČBS a vyhlašována je na Valném shromáždění následujícího roku.

Naposledy byla cena (za r. 2016) předána předsedou ČBS prof. Karlem Prachem na jejím 99. valném shromáždění 25. listopadu 2017 Lucii Koblrové z katedry botaniky Přírodovědecké fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Z 10 článků splňujících kritéria byly jako nejlepší hodnoceny dvě publikace, u nichž byla první autorkou – v časopise Preslia (2016, 88: 77–112) a Zprávy ČBS (2016, 51: 221–256). Plné citace všech publikací uvedených v tomto článku najdete na webové stránce Živy.

Nositelem ceny Josefa Holuba za r. 2014 je Jiří Malíček (Zprávy ČBS 2014, 49:

243–260) a za r. 2015 pak Filip Kolář (Preslia 2015, 87: 363–386).

Josef Holub (1930–99)

Byl vynikajícím, mezinárodně uznávaným botanikem (viz Živa 2012, 4: LXXIII). Zabýval se především taxonomií (mimo jiné rodů ostružiník – *Rubus*, ovsír – *Helictotrichon*, bělolist – *Filago*, hořeček – *Gentianella*, plavuň – *Lycopodium*, ostřice – *Carex*, a skupinou Pteridophyta) a přispěl i k zásadnímu dílu Flora Europaea. Jeho záběh byl ale širší, např. byl hlavním autorem kvalitního přehledu vyšších syntaxonomických jednotek zachycujících vegetaci tehdejšího Československa a vydaného v r. 1967. Nezapomenutelné byly jím vedené exkurze a jeho nenapodobitelný humor. V letech 1982–86 působil jako vědecký tajemník ČBS a v letech 1990–99 její předseda, od r. 1989 byl čestným členem ČBS. Založil tradici podzimních konferencí Společnosti. Touto cenou vyjadřuje Česká botanická společnost poctu svému bývalému předsedovi.

Cena Vojtěcha Jarošíka

Je vyhlašována za vynikající studentskou publikaci v oboru ekologie společně Českou společností pro ekologii a katedrou ekologie Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy na počest prof. Vojtěcha Jarošíka,